



گزارشها

وضعیت مواد مخدر در منطقه آسیای مرکزی

۱. کلیات

پنج جمهوری واقع در منطقه آسیای مرکزی متشکل از کشورهای قزاقستان، قرقیزستان، تاجیکستان، ترکمنستان و ازبکستان در سال ۱۹۹۱ مستقل شدند. این منطقه مجموعاً در حدود ۴ میلیون کیلومتر مربع وسعت دارد. شاخصهای کلی این جمهوریها در جدول زیر منعکس شده است:

نام کشور	جمعیت	وسعت و کشورهای هم‌مرز	شاخص توسعه انسانی (رتبه)	شاخص ناخالص توسعه (GDP) در سال ۱۹۹۴
قزاقستان	۱۷/۲ میلیون نفر (۴۲٪ قزاق)	۲/۷۱۷/۳۰۰ میلیون کیلومتر مربع، چین، روسیه، قرقیزستان، ترکمنستان، ازبکستان	۰/۷۹۸ (۶۴)	-/۱۶
قرقیزستان	۴/۵ میلیون نفر (۴۸٪ قرقیز)	۱۹۹/۹۰۰ کیلومتر مربع، چین، قزاقستان، تاجیکستان، ازبکستان	۰/۷۱۷ (۸۹)	-/۱۷
تاجیکستان	۵/۴ میلیون نفر (۷۲٪ تاجیک)	۱۴۳/۱۰۰ کیلومتر مربع، افغانستان، چین، قرقیزستان، ازبکستان	۰/۶۴۳ (۱۰۳)	-/۱۷
ترکمنستان	۴ میلیون نفر (۷۲٪ ترکمن)	۴۸۸/۱۰۰ کیلومتر مربع، افغانستان، ایران، قزاقستان، ازبکستان	۰/۷۳۹ (۸۶)	-/۹/۵
ازبکستان	۲۲/۲ میلیون نفر (۷۴/۵٪ ازبک)	۴۴۷/۴۰۰ کیلومتر مربع، افغانستان، قزاقستان، قرقیزستان، تاجیکستان، ترکمنستان	۰/۷۰۶ (۹۴)	-/۹/۵

۲. شرایط اقتصادی - اجتماعی منطقه

هم‌اکنون جمهوری‌های آسیای مرکزی در مراحل مختلف گذار به اقتصاد بازار و همچنین طی مرحله دموکراسی شدن بوده و بعضی از این کشورها اقداماتی را جهت رشد، توسعه و ثبات اتخاذ نموده‌اند.

کشورهای این منطقه دارای یک تاریخ مشترک، مذهب تقریباً (سنی مذهب) و ارتباطات فرهنگی قریب به هم هستند. به‌رغم این همه اشتراکات، بدلائل تاریخی و سیاستهای کنونی و همچنین منازعات موجود در منطقه، گروههای نژادی متفرق شده و از مرزهای یکدیگر و نیز کل منطقه آسیای جنوب غربی و سایر کشورهای آسیای مرکزی عبور نموده‌اند. در حدود یک میلیون ترکمن در ایران و افغانستان هستند و چند میلیون ازبک و تاجیک در افغانستان زندگی می‌کرده‌اند که طی سالهای اخیر تعداد زیادی از آنها به سرزمین اصلی خود بازگشته‌اند و می‌توانند منشاء تولید تریاک و نیز سوءاستفاده از مواد مخدر در منطقه آسیای مرکزی باشند. منازعات گروههای مختلف در افغانستان و همچنین تولید بالای تریاک در این کشور امکان معامله متقابل قاچاق سلاح و مواد مخدر را فراهم آورده و در این منطقه گسترش داده است. مسائل امنیتی منطقه مورد توجه روسیه بوده و هم‌اکنون این کشور در تعدادی از این جمهوری‌ها، از جمله تاجیکستان که نیروهای حافظ صلح نیز هستند حضور جدی دارند. حل مسالمت‌آمیز منازعات موجود در تاجیکستان برای امنیت کل منطقه آسیای مرکزی بسیار مهم می‌باشد؛ هرچند که بحران افغانستان کل منطقه آسیای جنوب غربی را تحت تأثیر قرار داده است.

۳. وضعیت جاری و روند آتی کشت، تولید، قاچاق و سوءاستفاده از مواد مخدر در منطقه آسیای مرکزی

کشت غیرقانونی خشخاش در نواحی کوچکی از منطقه وجود دارد و مجموع آن تقریباً ۲۰۰۰ هکتار می‌باشد که تقریباً ۳۰ تن تریاک از مجموع مساحت زیرکشت برداشت می‌شود.

در جمهوری تاجیکستان کشت خشخاش در منطقه بدخشان و پنجیکنت^۱ (مجموعاً حدود ۵۰۰ هکتار) وجود دارد. در ازبکستان حدود ۴۵۰ هکتار کشت خشخاش در استان

1. Panjikent



سمرقند وجود دارد. جمهوری قرقیزستان تا سال ۱۹۷۴ با کشت قانونی ۷۰۰۰ هکتار حدود ۱۶٪ از نیازمندی‌های جهانی به مواد مخدر و تریاک را تأمین می‌کرد. دولت کشور یادشده کشاورزان را جهت درآمد بیشتر به این امر تشویق می‌نماید و در سال ۱۹۹۳ بیش از ۳۰۰ منطقه تحت کشت خشخاش در جمهوری قزاقستان و در جنوب این کشور شناسایی شده است. شاهدانه به صورت وحشی در مناطق دوردست بویژه در حدود ۱۷۰۰۰ هکتار در دره چو^۱ مابین این کشور و قرقیزستان (حدود ۱۷۰۰۰ هکتار) وجود دارد. گیاه افدرا نیز در مناطق کوهستانی هم‌مرز با چین و همچنین در قرقیزستان به صورت وحشی می‌روید و در جمهوری قرقیزستان از برداشت این محصولات سالانه ۵۰۰ تن افدرین به صورت قانونی تولید می‌شود. کشت غیرقانونی به صورت غیرمکانیزه در کل منطقه انجام می‌شود.

مقدار وسیعی گیاهان مواد مخدری در منطقه چیمکنت قزاقستان^۲ به منظور تولید تریاک و عمدتاً به منظور مصرف قانونی در آسیای مرکزی کشت می‌شود. ساخت غیرقانونی هروئین و افدرین^۳ نیز در منطقه وجود دارد. هروئین نیز برای مصرف شخصی و از طریق جوشاندن تریاک با انیدریک استیک تولید می‌گردد. گزارشهایی از تولید روزافزون هروئین در تاجیکستان نیز در دست می‌باشد.

تقاضای غیرقانونی روزافزون به هروئین در کشورهای آسیای مرکزی و از سوی دیگر دسترسی آسان به تریاک و مواد شیمیایی، موجبات تولید و ساخت غیرقانونی هروئین در سطح وسیع در این منطقه را فراهم آورده است. در خصوص ساخت افدرین و همچنین افدرین وضعیت مشابهی وجود دارد.

هم‌اکنون، اکثر تریاک غیرقانونی موجود در آسیای مرکزی از افغانستان سرچشمه گرفته است. تاکنون مقادیر معتناهی حشیش، هروئین، تریاک و مرفین که در افغانستان تولید شده بود توسط نیروهای اجرایی ازبکستان و ترکمنستان کشف شده است. به دلیل عدم ثبات سیاسی در تاجیکستان برآورد می‌شود که بیش از مجموع مقدار فوق از افغانستان به این کشور بویژه به استان خودمختار بدخشان که در کوهها واقع شده قاچاق گردیده است. مواد مخدری که از افغانستان به آسیای مرکزی قاچاق می‌شود هم برای مصرف داخلی جمهوری‌هاست و هم اینکه از آنجا به سایر کشورهای مشترک‌المنافع و همچنین اروپا ترانزیت می‌گردد.

1. Chu Valley

2. Chimkent

3. Ephedrone



تحولات سالهای اخیر در انتقال آزمایشگاههای ساخت هروئین در افغانستان به سمت شمال، علاوه بر اینکه قاچاق این ماده به آسیای مرکزی را تسهیل کرده است موجبات دسترسی آسانتر به مواد شیمیایی از مبداء آسیای مرکزی به افغانستان و یا از طریق این جمهوریها به شمال افغانستان را فراهم نموده است. مواد شیمیایی که در ساخت بعضی از مواد مخدر در افغانستان و همچنین نیازهای داخلی کشورهای آسیای مرکزی استفاده می شود اغلب از کشورهای مشترک المنافع به این منطقه قاچاق می شود. کشف مقادیر زیادی از ایندیریک استیک در این منطقه که از بعضی کشورهای اروپایی شرقی و یا مشترک المنافع سرچشمه گرفته است نشانگر واقعیت فوق می باشد.

به اعتقاد مسئولان محلی سندیکاها فعال در امر قاچاق مواد مخدر در این منطقه با گروههای سازمان یافته جنایتکار در روسیه، آذربایجان، چین و گرجستان مرتبط هستند. مرزهای پُرمنفذ و بدون کنترل کشورهای آسیای مرکزی و همچنین کشورهای مشترک المنافع ترانزیت و قاچاق تریاک، هروئین و حشیش را از افغانستان به اروپا تسهیل نموده است.

اکثر مسیرهای قاچاق مواد مخدر از طریق آسیای مرکزی به سمت غرب و فدراسیون روسیه و یا از طریق دریای خزر و کشورهای قفقاز به سمت ترکیه می باشد. مواد مخدری که از افغانستان و سپس منطقه کوهستانی بدخشان در تاجیکستان سرچشمه می گیرد به سوی قزاقستان و آنگاه از طریق راه خروج اوش^۱ به ازبکستان و نهایتاً روسیه می رود. در قرقیزستان اکثر مواد مخدر در منطقه اوش^۲ کشف شده است. برآورد می شود در سال ۱۹۹۷ حدود ۲۰ تن مواد مخدر از این منطقه گذشته است. مواد مخدر همچنین از افغانستان مستقیماً از طریق شهر مرزی ترمز^۳ به ازبکستان قاچاق شده و از طریق منطقه خودمختار کاراکالپاک^۴ که هم مرز با قزاقستان و ترکمنستان می باشد به مناطق مرزی این دو کشور انتقال می یابد. در سال ۱۹۹۲ ازبکستان ۱۳ تن شیره حشیش که به مقصد بلژیک و کانادا در حرکت بود کشف نمود. در سال ۱۹۹۳ پلیس این کشور بیش از یک تن هروئین و شیره حشیش را که جهت ترکیه و هلند بازگیری شده بود متوقف کرد. در سال ۱۹۹۴ دولت تاجیکستان عملیاتهای مختلفی را در منطقه شمالی به مرحله اجرا گذاشت که طی آن ۲۰۰ تن تریاک و شیره حشیش را کشف و ضبط نمود. قیمت یک کیلوگرم تریاک بنابه اطلاع مقامات رسمی کشورهای منطقه از این قرار بوده است:

1. Khorogh- osh
3. Termez

2. Osh
4. Karakalpak



۱۰۰ دلار در منطقه بدخشان افغانستان

۷۰۰ دلار در تاجیکستان و جنوب قرقیزستان

۱۲۰۰ دلار در بیشکک (قرقیزستان)

۴۰۰۰ دلار در آلماتی (پایتخت قزاقستان)

۵۰۰۰ دلار در شمال قزاقستان

۸۰۰۰ دلار در مسکو

قاچاق مواد مخدر با شبکه‌های ارتباطی که در منطقه ایجاد شده سرعت قابل گسترش می‌باشد. ارتباطات هوایی، زمینی و همچنین راه‌آهن که در منطقه بویژه از طریق ایران، ترکیه و پاکستان برقرار شده امکان قاچاق مواد مخدر را تسهیل نموده است. همچنین توسعه بزرگراه کاراکوروم^۱ از کراچی به آلماتی و احیای راه ابریشم که آسیا را به خاور دور متصل می‌نماید باعث تسهیل قاچاق مواد مخدر گردیده است.

ماده اصلی مخدر که بیشتر در منطقه آسیای مرکزی مورد استفاده قرار می‌گیرد حشیش و شییره آن می‌باشد. تریاک، هروئین، افدرون و مواد روانگردان به ترتیب در مراحل بعدی هستند. استعمال مواد مخدر به روش تزریق نیز در حال افزایش می‌باشد. سوءاستعمال مواد مخدر بویژه حشیش و تریاک در بین افراد مسن جا افتاده است. اگرچه به این بهانه تعداد زیادی از کشاورزان اقدام به کشت خشخاش و شاهدانه جهت تأمین مواد مخدر برای این افراد می‌نمایند. در قرقیزستان بیش از نیمی از افرادی که مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند به استعمال مواد مخدر در قبل اعتراف نموده‌اند؛ در حالی که تریاک و هروئین در تاجیکستان به وفور یافت می‌شود تنها ۱۴۰۰ نفر معتاد رسماً ثبت‌نام نموده‌اند. در قزاقستان در حالی که تعداد معتادین در حدود ۱۵۰۰۰ نفر توسط وزارت کشور ثبت شده است تعداد واقعی آنها در حدود ۱۷۵۰۰۰ نفر برآورد می‌شود. وضعیت مشابهی در ازبکستان وجود دارد. در ترکمنستان در حالی که تعداد معتادین از سوی مقامات رسمی بین ۳ تا ۶ هزار نفر اعلام می‌گردد. (به‌اضافه تعداد زیادی مصرف‌کننده در استانهای ماری^۲ و دشخروز^۳ که معتاد نیستند) تعداد واقعی معتادین بیش از ده برابر تخمین زده می‌شود.

1. Karakorum

2. Mary

3. Dash- Khoruz



۴. اهداف و استراتژی برنامه بین‌المللی کنترل مواد مخدر در منطقه

وظیفه برنامه بین‌المللی کنترل مواد مخدر (UNDCP) کمک به کشورهای منطقه آسیای مرکزی جهت پیشگیری از فعالیتهای روزافزون غیرقانونی در امر کشت، تولید، قاچاق و سوءاستفاده از مواد مخدر و همچنین ایجاد زمینه‌های لازم جهت اجرای مقررات معاهدات بین‌المللی کنترل مواد مخدر می‌باشد. لذا اهداف این برنامه در منطقه آسیای مرکزی عبارت است از: مبارزه بی‌امان و سریع با پدیده نوظهور قاچاق غیرقانونی مواد مخدر و استفاده از این کشورها به عنوان مسیر ترانزیت مواد مخدری که اکثراً از جنوب غربی آسیا سرچشمه می‌گیرد، توقف تولید غیرقانونی در سطح ملی که روبه افزایش گذاشته است، پیشگیری از شیوع سوءاستفاده از مواد مخدر بویژه در بین جوانان.

استراتژی بلندمدت برنامه بین‌المللی کنترل مواد مخدر در منطقه و به روز درآوردن و ارتقای چارچوبهای قانونی و نهادی این کشورها جهت تقویت اقدامات منطقه‌ای می‌باشد. در این زمینه خدمات مشورتی و کارشناسی در زمینه قانونگذاری، مفاهیم جدید کنترل مواد مخدر، چارچوبها و مکانیزمهای کاهش عرضه و تقاضای مواد مخدر در اختیار این کشورها قرار می‌گیرد. کمکهای مذکور با هدف ارتقای هماهنگی اقدامات کشورها در سطح ملی و نهایتاً ایجاد یک سیستم کنترلی هماهنگ در سطح منطقه با توجه کافی به نگرانی‌ها و مشکلات کشورها در سطح ملی صورت می‌گیرد.

برای همکاری‌های منطقه‌ای احتیاج به یک رشته هماهنگی در کلیه بخشها بویژه در سطح قانونگذاری و عملیاتی می‌باشد. حمایت سیاسی، فنی و پشتیبانی برای نیل به این هدف ضروری است. شناخت و آگاهی از نتایج احتمالی فعالیتهای غیرقانونی مواد مخدر از جمله رسوخ گروههای مجرم فراملی سازمان یافته، ارتباط این گروهها با تروریسم و قاچاق اسلحه و بار مالی ناشی از فعالیتهای مبارزه با مواد مخدر بر ثبات اقتصادی و اجتماعی کشور موجب تضمین گسترش حمایت سیاسی دولتها از اینگونه فعالیتهای و همچنین استواری اراده سیاسی آنها جهت شروع برنامه‌های همکاری منطقه‌ای می‌گردد. با ابتکار برنامه بین‌المللی کنترل مواد مخدر، اجلاس سران کشورهای منطقه به منظور امضای یک یادداشت تفاهم درخصوص همکاری‌های منطقه‌ای در امر مبارزه با مواد مخدر در مه ۱۹۹۶ تشکیل شد و زمینه لازم جهت اتخاذ مکانیزمهایی برای تبادل منظم اطلاعات و تجربیات به منظور تسهیل شناخت روند گسترش مواد مخدر در منطقه و نیز اتخاذ راههای مقابله ایجاد گردید.

ارسالی نمایندگی دائم نزد دفتر ملل متحد و سازمانهای بین‌المللی